

„Mozaikok” a Budapesti Rendőr- főkapitányságon 1989

1989-ről nem könnyű írni. A múlt itt van a jelenben és semmi nem veszett el, csak átalakult. Rengeteg információ, híryanag, összegyűjtött röpcédulák, plakátok, szórólapok, kis füzetek, pártok programjai, tüntetések biztosítása és operatív megfigyelése, hasonlóan a gyűléseken, összejöveteleken is. Az évben talán a legnagyobb munkájuk az állambiztonsági szerveknek a június 16-i újratemetéshez kapcsolódott, de előtte a „főpróba” már megvolt március 15-én, illetve a „levezető” október 23-án. Ám ezeken a nagy dátumokon kívül is dolgozott a „Szerv”. Ennek a munkának egyik nagyon jól, napról napra nyomon követhető formája volt a Napi Operatív Információs Jelentés (NOIJ). A BRFK Állambiztonsági szerve 1989-ben 229 napi jelentést készített.¹ Ezen felül az év elején „Munkatervet” állított össze, illetve az évről összesített munkabeszámolót írt – hasonlóan, mint mindegyik állambiztonsági szerv.

A tanulmányban a NOIJ-ról szeretnék egy kis adalékot bemutatni, illetve munkaterven és a beszámolón keresztül szeretném megmutatni a Budapesti Rendőr-főkapitányság Állambiztonsági Szervének 1989-es működését.

A BUDAPESTI RENDŐR-FŐKAPITÁNYSÁG (BRFK)

A Budapesti Rendőr-főkapitányságon működő állambiztonsági „részleg” belső felépítése alapján megfelelt a központi szervezeti rendszer szerkezetével, mivel a BRFK elhárítása is a III. főcsoportfőnökség szakirányításával, vagyis a Belügyminisztérium „irányító, segítő, és ellenőrző munkája mellett” működött.² Emellett jogosultak voltak a hatáskörükbe utalt kérdésekben önállóan intézkedni, azaz előzetes ellenőrzést, bizalmas nyomozást, és büntetőeljárást lefolytatni. Ezekről pedig folyamatosan tájékoztatni kellett az illetékes központi szerv vezetőjét. Az egyes területi elhárító szolgálatok élén a főkapitány állambiztonsági helyettese állt, őhozzá tartozott egy úgynevezett állambiztonsági törzs. Ide beosztottak – általában – egy értékelő-tájékoztató tiszt, egy operatív nyilvántartásért felelős előadó, egy titkárnő és egy gépiró. Így a BRFK-n önálló, Értékelő, Tájékoztató és Nyilvántartó alosztály működött III/A néven.³

Szólni kell itt még a vezetői változásról is 1989 során a BRFK állambiztonsági szervénél. Ugyanis az év folyamán áthelyezésre került Récsey Róbert rendőr ezredes állambiztonsági főkapitány-helyettes, akinek a helyére Stefán Géza rendőr ezredes került.

MI A NAPI OPERÁCIÓS JELENTÉS (NOIJ)?

1978-ban, a 22/1978. számú belügyminiszteri parancs rendelkezett a Napi Operatív Információs Jelentéseken (NOIJ) alapuló, egyfajta tájékoztató rendszer bevezetéséről. A rendszer 1979. január 2-ától, 1990 februárjáig biztosan „üzemelt”. Ez az információs rendszer a megfelelő tájékozódás és tájékoztatás biztosítása érdekében

egyfajta, az adatok sokaságát viszonylag gyorsan feldolgozó, naprakész tájékozódást nyújtó mechanizmussá épült ki.⁴

Az állambiztonsági szerveknek alapvető feladata volt, hogy hálózati forrásaik, hivatalos és társadalmi kapcsolataik, továbbá egyéb titkos eszközök, módszerek – mint a levéllenőrzés, telefonlehallgatás, lakáslehallgatás, figyelés, fotózás – felhasználásával, az ország egész területéről és Magyarország határain kívülről is gyűjtés az információkat. Ezeknek az összegyűjtött adatoknak az elemzésével és válogatásával „hozzájárultak” a belügyi, illetve közvetlenül, vagy a Belügyminisztériumtól közvetetten a legfelsőbb állami és pártvezetés informálásához.⁵

A 22/1978. számú belügyminiszteri parancs bevezetője a következőket tartalmazta: „A hazánk ellen irányuló ellenséges tevékenység aktiválása, módszereinek fondorlatossága, a külső és belső ellenség együttes fellépési törekvései az eddiginél is fokozottabb követelményeket állítanak a Belügyminisztérium, ezen belül az állambiztonsági szervek személyi állománya, elsősorban a vezetők elé. Az ellenséges tevékenység és törekvések elleni sikeres harc még hatékonyabb felderítő, értékelő-elemző munkát, naprakész pontosabb informáltságot, dinamikusabb vezetői irányító, szervező tevékenységet és döntéseket igényel. A fentiek megkövetelik és indokolják, hogy a jövőben központi értékelésre, elemzésre és koordinálásra kerüljenek mindazok a fontos, az ország biztonságát érintő, az ellenség szándékaira, terveire vonatkozó legjelentősebb állambiztonsági információk, amelyeket a BM állambiztonsági, illetve más szervei megszerettek.”⁶

A belügyminiszter-helyettesnek ehhez a parancshoz kapcsolt intézkedése szabályozta a tájékoztató rendszer létrehozásával és működésével kapcsolatos részletes utasításokat, elvégzendő, illetve végrehajtandó feladatokat.

Így jöhetett létre az a rendszer 1979. január 2-ától, amelyben a III. Főcsoportfőnökség központi és területi szervei összeállították az ország – illetve a szövetséges szocialista államok – „biztonságát veszélyeztető cselekményekkel, tervekkel kapcsolatos és általuk fontosnak tartott és vélt operatív napi információk anyagait. Ezeket a „jelentéseket, információkat” futár útján, a megyei állambiztonsági szervek pedig rejtjelezett távirat formájában küldték meg a III. Főcsoportfőnökség Operatív Koordináló, Ellenőrző és Titkársági Osztályára (OKETO).

AZ OKETO MŰKÖDÉSE

Az ide beérkezett információkat, azaz az úgynevezett alapjelentéseket a rendszerezést követően értékelték, regisztrálták, majd ezt követően az országos operatív helyzet ismeretében elvégzett elemzésekkel, kiválasztották a legfontosabbakat és összeállították a Főcsoportfőnökség napi operatív jelentéseit. Az összesített jelentést az OKETO vezetője, a miniszterhelyettesi jóváhagyást követően felterjesztette a miniszterhez, illetve másolatban megküldte a Belügyminisztérium és a Főcsoportfőnökség meghatározott vezetőinek.⁷ A jelentések elosztóiból kitűnik, hogy 1989 végére a belügyminiszter és az államtitkár mellett ezeket az anyagokat megkapta az állambiztonsági miniszterhelyettes, a közbiztonsági miniszterhelyettes, a Kor-

mányórség országos parancsnoka, minden csoportfőnök és önálló osztályvezető, a BRFK állambiztonsági helyettese és a jelentést készítő titkárság vezetője. Ezt a kiterjesztést, a NOIJ elosztójának módosítására Horváth István belügyminiszter hagyta jóvá 1989. november 29-én.

Ezeknek a személyeknek a tájékoztatása mellett még fontosabb volt informálni a Minisztertanácsot és az MSZMP vezetőit. A 29/1982. BM számú parancs értelmében, a naponként összeállított belügyminisztériumi Tájékoztató jelentésekről, amelyekhez esetenként az egyes vezetői munkaterületekhez kapcsolódó további információk szakelosztóit is csatolni kellett. A III. Főcsoportfőnökségnek – mint az ORFK-nak, a Határórség Országos Parancsnokságának, a BM Főigyeleti Osztályának – minden nap el kellett küldenie a jelentését a saját hatáskörébe tartozó eseményekről a BM Adatfeldolgozó Csoportfőnökségre. Itt az Adatfeldolgozó Csoportfőnökségen a megszerkesztett Tájékoztatót, miniszteri vagy államtitkári aláírást követően, másnap felterjesztették az MSZMP PB tagjainak, a KB titkárainak, a Központi Ellenőrző Bizottságnak, az Elnöki Tanácsnak, az Országgyűlés elnökének, a Minisztertanács elnökének és helyetteseinek. Megküldték az anyagot még a Budapesti Pártbizottság első titkárának, a KB Közigazgatási és Adminisztratív Osztályának, a KB iroda vezetőjének, a KISZ KB első titkárának, az Elnöki Tanács titkárának, a Népszabadság főszerkesztőjének, a legfőbb ügyésznek, a honvédelmi és a külügyminiszternek.

A belügyminiszteri parancs szerint, többek között a következő tárgykörökben kellett az adatokat, információkat szolgáltatni:

- ellenséges hírszerző szervezeteknek és speciális szolgálatoknak, emigrációs szervezeteknek a belső ellenzéki erőkkal, személyekkel való kapcsolata
- belső reakciós elemeknek a köznyugalmat és közrendet zavaró ellenséges politikai megmozdulásokra, tömegtüntetésekre, munkamegtagadásra, munkabeszüntetésre vonatkozó akciók, valamint az állam elleni szervezkedésekre, összeesküvésre irányuló szándékaik, terveik, elképzeléseik
- jelentősebb területre kiterjedő, ellenséges szöveget tartalmazó röpcédulaszórásra, falfelirat, falragasz készítésére és terjesztésére, ellenséges tartalmú írásművek külföldre juttatására, belső terjesztésre irányuló szándékok, akciók, tervek, illetve ezeknek az előkészületei
- ellenséges, nacionalista „ellenzéki”, illetve reakciós egyházi személyek káros politikai akciói, összefüvetelei, illetve ezek előkészületei.

Ezekről, és hasonló eseményekről, illetve a jelentésadásra kötelezett szervek által más, fontosnak talált eseményekről beérkezett és felterjesztett jelentésekből működött egy adatfeldolgozó rendszer is. Az információkat részben mikrofilmen, részben kartonokon, részben, 1989 augusztusától mágneses adathordozón tárolták. A jelentéseket, a jelzetük feltüntetésével külön kartonokon is nyilvántartották, melyeket személyekre, eseményekre, objektumokra, szervezetekre, meghatározott témákra „nyitottak”.⁸

A jelentésekben olvashatunk politikai pártokkal (FIDESZ, MSZMP, MDF, FKgP, SZDSZ stb.), szervezetekkel, iparral, gazdasággal, művelődéssel, irodalommal, szín-

házzal, külföldiekkel és külföldön élő magyarokkal kapcsolatos információkat, illetve adatgyűjtéseket. Ezekon kívül vannak adatok, információk izgatásról, rongálásokról, fenyegetésekről, kémkedésről, embercsempészetéről, tiltott határátlépésekről stb.

Ezek a „hírek” többféle úton jutottak el az elemzésig, illetve a szűkebb politikai kör asztalára. Különféle „kódokat” használtak a hírforrásokról, mint a postai levéllel ellenőrzés⁹, a telefonlehallgatás¹⁰, szobalehallgatás¹¹, lakossági bejelentés¹², az alkalmi¹³, társadalmi¹⁴, hivatásos¹⁵, hivatalos¹⁶ kapcsolatok alkalmazása, a bizalmas nyomozások¹⁷ indítása.

A Napi Operatív Információs Jelentéseknek így van a csoportfőnökségek szerinti anyaga (III/1, III/II, III/III, III/IV) a III/3. osztálynak a 19 megyének, a BRFK-nak és mindezekből az úgynevezett Összefoglaló jelentések is a kutató rendelkezésére állnak az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában.

Jelenleg a BRFK NOIJ 1989-es jelentéseiről csak egy általános képet szeretnék adni, illetve ezekben a tervekben kiemelnek pár bizalmas nyomozást, melyet e jelentések alapján indítottak, vagy a már megkezdett nyomozásokhoz információkkal segítettek az „ügyek” alakulását.¹⁸ A BRFK NOIJ-eket 1989. november 14-ig 8 példányban készítették, így az 1. számú példányt a Belügyminisztérium Állambiztonsági Miniszterhelyettes Titkársága, a 2. számú példányt a főkapitány, a 3. számú példányt a III/II-1. osztály, a 4. számút a III/II-2. osztály, az 5. példányt a III/III. osztály, a 6. számú példányt a III/I. alosztály, a 7. példányt a III/I. alosztály kapta, amíg a 8. példányt az irattárba helyezték. 1989. november 15-től már csak 7 példányban készült a BRFK NOIJ, a III/I. alosztály nem kapott jelentést.

Ha visszatekintünk az 1989-es évre, tudjuk, hogy történésekben bővelkedő év volt. A BRFK III/III. osztályának a januárban leadott előzetes munkaterve is ezt tükrözte, de valószínűleg ők sem számítottak arra a jelentés- és információmennyiségre, amely az év végéig összegyűlt.

A Budapesti Rendőr-főkapitányság III/III. osztályának munkatervét 1989-re, címet viselő „programot”, négy példányban készítették el, melyből egyet a III/III csoportfőnökség, egy példányt a BM Állambiztonsági Miniszterhelyettes, a BRFK III/A. alosztálya és a BRFK III/III. osztálya kapott.¹⁹

A tervezet 1989 évre így kezdődik: „A Budapesti Rendőr-főkapitányság állambiztonsági szervének III/III. osztálya a vonatkozó parancsok és utasítások alapján, az MSZMP és a kormány reformprogramjának megfelelően biztosítja a főváros nyugalmát és információival elősegíti a politikai és gazdasági kormányzati tevékenységet.”²⁰ Ennek érdekében a következő feladatokat tervezték:

- mélységi felderítés végzése a különböző ellenséges ellenzéki csoportok és személyek tevékenységének megismerése érdekében
- figyelemmel kísérik a különböző politikai platformon szerveződő alternatív csoportoknak a „társadalommal szembeni magatartását”, szervező tevékenységét és az egymáshoz való viszonyukat
- törekednek a törvénysértő cselekmények megelőzésére és időben való megszakítására

– az osztály fokozza az államellenes rendkívüli események felderítését és megelőzését, különösen az „ellenforradalom 33. évfordulója alkalmából várható szervezett és spontán rendezvényekre”. Ezen belül figyelmet akartak fordítani a fiatalokból szerveződő „antiszociális csoportosulásokra”.

Az 1989-es év, azaz a tervidőszak főbb célkitűzéseit három fő pontban és annak alpontjaiban vázolták, és itt osztották fel a határidőket és a főbb ügyekért a végrehajtásért felelősöket. Az I. pontban a vezetői munkának a javítása érdekében felmerülő feladatokat gyűjtötték össze. A második pont az operatív feladatok további javításáról szól. Így:

a) a feldolgozó munka hatékonyságának növelése érdekében a parancsnoki értekezleten értékelik az A – és B alosztályok kapcsolatát és együttműködési rendszerét a BRFK II/I-5. osztályával. Továbbá a D-alosztályon a 9/1982-es miniszteri parancs értelmében felülvizsgálják a kizárólag múltbeli magatartásuk miatt külön nyilvántartásban lévő személyek helyzetét és döntenek az ellenőrzésük szükségességéről. A B-alosztály elhárítási területén az SZT-tiszti státuszokat betöltik.

b) operatív megelőző tevékenységük érdekében: felmérést készítenek a Budapesten működő alternatív csoportokról és a BM III/III-4, valamint a BM III/III-5. osztályokkal koordinálva határozzák meg ellenőrző vagy feldolgozó feladataikat. Továbbá értékelik a kiemelt fővárosi sportegyesületeknél folyó operatív munkát, különös tekintettel a gazdálkodási nehézségek miatt megszüntetett szakosztályokkal kapcsolatban kialakult hangulatra, ennek esetleges politikai jellegére.

c) A társszervekkel való együttműködés érdekében, a BRFK II/I-5. osztálya és a BRFK III/III. osztálya együttműködésének áttekintése a 16/1972. számú BM parancs alapján, a fővárosban folyó ifjúságvédelem tapasztalatainak összegzése úgy, hogy az alkalmas legyen a főkapitány-helyettesi értekezleten való beszámolóra is. Továbbá a Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetemmel – a kecskeméti tagozatra és a szegedi Élelmiszeripari Főiskolára tekintettel – összefüggésben a Bács-Kiskun megyei és a Csongrád megyei III/III. osztályokkal a feladatokat összehangolják. Az egyházi területen lévő operatív feladataik eredményes végzése érdekében a Fejér, a Komárom és a Pest megyei Rfk. III/III. osztályokkal meglévő közös intézkedési terveinek az áttekintése. Ezen felül a társ rendőri szervekkel kialakult kapcsolatoknak megfelelően részt vesznek az állomány éves továbbképzésében.

Harmadik pontban összesítették az operatív helyszíni biztosítással kapcsolatos feladatokat. Vagyis: az egyesülési és gyülekezési törvény, valamint a miniszteri végrehajtási utasítás alapján felkészülnek az alternatív csoportok által szervezett tüntetések operatív biztosítására. 1989-ben a nemzeti ünnepet, március 15-ét munkaszüneti nappá nyilvánították. Így az előzetes tervek szerint „várható, hogy a hivatalos rendezvényeken túl, az alternatívok és más, a társadalmi rendszerünkkel szembenálló csoportok is ünnepségeket, illetve tüntetésbe átcsapó rendezvényeket szerveznek. Az operatív biztosítást ennek megfelelően szervezzük”.²¹ A március 15-i ünnepségeken felül, „hazánk felszabadulásának ünnepségeit április 4-én és a nemzetközi munkásmozgalom május 1-i felvonulását biztosítják. Továbbá felkészülnek a BM III/IV. csoportfőnökséggel az augusztus 20-i Alkotmányünnepség során megrendezésre kerülő tisztavatásra, a honvédelmi napra. Majd a dátumok tovább foly-

tatódnak úgy, hogy október 6-án és október 23-án az esetlegesen spontán vagy szervezeten megrendezésre kerülő megemlékezések és tüntetések biztosítására, vagy az operatív helyzettől függően a rendezvények megszakítására tesznek különböző intézkedéseket. A felmerülő igényeknek megfelelően a kormány tagjainak személyi védelmében és a külföldi delegációk biztosításában is részt vesznek. A fővárosban nagyobb tömegeket mozgósító sport- és kulturális rendezvények biztosításában, a szükséghez mérten részt vesznek.

A második nagy fejezet az „Elhárítási területen végrehajtandó operatív intézkedések, ahol elsőként az elhárítási területek speciális feladatait foglalták össze. Elsősorban a továbbiakban is figyelemmel kísérik az elhárítási területeiket érintő, a „kapitalista országokba kiutazó” személyek megfelelő felkészítését, különösen az ifjúsági táborokba kiutazókat, a tartósan munkát vállalókat, a huzamosabb időre ösztöndíjat igénybe vevőket. Az A-osztály területén a BM III/III-2. osztállyal közösen folytatják azon külföldi diákok figyelését, akik a hatáskörükbe tartozó egyetemek, főiskolák és szakközépiskolák tanulói. A társadalom perifériájára szorult fiatalok körében folytatják a felderítő, szűrő-kutató munkát, és a lehetőségeik szerint megakadályozzák, hogy ezekhez a csoportokhoz az ellenséges ellenzéki személyek utat találjanak.

A B-alosztály területén folyamatosan figyelemmel kísérik az Orvosi Kamara megalakítására vonatkozó szervezési kísérletet, amely a feladatait tekintve érdeképviseleti szerv, ellentétben az Orvosi-Egészségügyi Dolgozók Szakszervezetével. A jogászokból alakuló fórum tevékenységét, együttműködve a III/III-5. osztállyal kísérik folyamatosan figyelemmel.

A C-alosztály területén, folyamatosan kutatják az államnak és az egyháznak „a rendezett viszonyát zavaró” tevékenységeket és személyeket, a meghatározott kereteket túllépő papokat, „továbbá az illegális reakciót kifejtő személyeket.”²² A Jehova Tanúi szekta budapesti szervezeti ellenőrzését, az irányító személyek feldolgozását tovább folytatják. A katonai szolgálattal kapcsolatban született új rendelkezéseket a munkájuk során felhasználják, illetve a szektatagokat az alternatív katonai szolgálat vállalására próbálják rábeszélni, illetve befolyásolni ezen választásukban.

A D-alosztályon, a rendkívüli események területén, a 11/1987. számú főkapitányi intézkedés egységes értelmezéséhez és maradéktalan végrehajtásához a szükséges segítséget a társ rendőri szervek szakterületei részére folyamatosan biztosítják. A külön nyilvántartásban szereplő volt politikai elítéltek ellenőrzését a 9/1982. BMH utasításnak megfelelően folytatják. A nyomdaipar területén operatív pozíciójukat szélesítik, hivatalos kapcsolataik minőségi színvonalát emelik. Rendszeresebbé kívánják tenni kapcsolatukat a kerületi ideggondozó intézetek felé.

Másodsorban a konkrét operatív feldolgozó munka területén beszámoltak a már megindult bizalmas nyomozásokról, melyek a következők voltak.

– Az „Árnyék” fedőnevű bizalmas nyomozás, amely a FIDESZ munkáscsoportjaként ismert társaság vezetői a mozgalom egyik szélsőséges szárnyát képviselik.²³ Terveikben szerepel az önálló munkáspárt megalapítása. Céljuk, hogy operatív pozícióval a központi magba be kell épülni és a csoportosulásban zavart kelteni, bomlasztani.

– „Mártír” fedőnevű bizalmas nyomozásban tisztázniuk kell, hogy a Kertészeti- és Élelmiszeripari Egyetem egyik hallgatójának (T. T.), az MDF-be való ajánlkozását motiváló antikommunizmus párosul-e a környezete előtt is megnyilvánuló aktív ellenséges tevékenységgel.

– „Varjak” fedőnevű bizalmas nyomozás ügyében a BM III/III-1. osztállyal közösen folytatott a BRFK operatív felderítést. A hatáskörébe tartozó 5 személynek az ellenőrzése során törekednek a befolyásuk csökkentésére, és a báziscsoportok bomlasztására.

– „Egyesülők” fedőnevű bizalmas nyomozás ügyében ugyancsak a BM III/III-1. osztállyal közösen folytat a BRFK felderítést. A BRFK részéről megszervezik az 5 személy operatív ellenőrzését. Céljuk a velük való dialógus folyamatos megtartása, az információk naprakész biztosítása.

– „Természetbarát” fedőnevű bizalmas nyomozási ügyben a Heves megyei Rendőr-főkapitányság III/III. osztályával közösen végeznek felderítést. Céljuk, hogy a budapesti vezetőket és a hozzájuk tartozó csoportokat feltérképezzék.

– „Csillag” fedőnevű bizalmas nyomozás ügyében B. S. budapesti tevékenységének ellenőrzése és a rend hazai működési területének feltérképezése.

– „Bazáros” fedőnevű bizalmas nyomozás T. I. kereskedő információink szerint ellenséges tartalmú verseskötetet írt és azt nyomdai úton akarja sokszorosítani. Az ügyben intézkedési terv alapján folytatja a BRFK megfelelő osztálya a feldolgozó munkát.

Rendkívüli események területén:

– „Borzas” fedőnéven, a fővárosban található és politikai motivációval szerveződött skinheadekkel kapcsolatos felderítő feladatok gyűjtése.

– „Gyutacs” fedőnéven a Vági István Szakközépiskolában több alkalommal ismeretlen személyek telefonon fenyegettek. A nyomozás során sikerült valószínűsíteni azt elkövető személyét, de az ügy lezárásához szakértőt kell bevonni.

– „Lila” fedőnéven ismert ügyben, ismeretlen tettesek által guminyommal készített és 11 alkalommal történt, tömeges röplap-cédula terjesztés ügyében folytatott BRFK feldolgozó munkát.

– „Belvárosi” fedőnéven feldolgozó munkát kezdeményezett a BRFK III/III. osztálya ismeretlen tettes felderítésére, aki adataink szerint 1982 októberétől folyamatosan zaklató, gyalázkodó, kommunistaellenes tartalmú leveleket és különböző feljelentéseket juttatott el a belföldi postaforgalomba.²⁴

Az előzetes ellenőrzések tekintetében:

– „Solti” fedőnéven B. L. gépkocsivezető, információik szerint fegyvert árusított. Az ellenőrzés eredményétől függően további intézkedés megtételére javaslatot tesznek.

– „Hütlén” fedőnéven P. A., az Edda együttes vezetője nacionalista érzelmek szítására alkalmas, kommunistaellenes tevékenységének valószínűsítésére vagy kizárására nyitották. Az ellenőrzés eredményétől függően további intézkedés megtételére javaslatot tesznek.

– „Puskás” fedőnéven, K. P. üzemmérnök munkahelyével kapcsolatos levelezésében társadalomellenes kijelentéseket írt. A felderítést jóváhagyott intézkedési terv alapján folytatjuk.

A kiemelt ellenőrzött F-dossziés személyek a BRFK III/III-as osztályán „jelentős társadalomra való veszélyességük miatt a külön nyilvántartásba vett személyek száma:

A-alosztályon	6 fő
B-alosztályon	10 fő
C-alosztályon	4 fő
D-alosztályon	8 fő

összesen: 28 fő

Ezen személyek ellenőrzéséről, illetve annak eredményéről értékelő jelentéseket készítenek. Amennyiben velük szemben jelentősebb korlátozó intézkedés válna szükségessé, arra az osztály külön javaslatot fog tenni.

A tervezet harmadik fő témája a „Hálózati munkával kapcsolatos intézkedés”-ekről szól. A téma felvetésének indoka az volt, hogy „a főváros operatív helyzetében bekövetezett jelentős változások szükségessé teszik úgy a tárgyidőszakra (vagyis 1989-re – B. B.), mint a jövőre vonatkozóan, hogy osztályunk hálózati bázisa minőségileg javuljon. Ezzel lehetővé váljon az értékes mélységi információk szerzése és a különböző alternatív csoportokban a lojalitás erősítése.”²⁵ Így az osztály hálózati munkájának tartalmi javítása érdekében, az ügyfeldolgozó munkában résztvevő hálózati személyeknek minden esetben kidolgozták a feladattervét és magatartási vonalát. Az 1988-ban végrehajtott beszerzések után, elkészült kiképzési és ellenőrzési terveket áttekintik és összegezik a tapasztalatokat, melyeket a szükségnek megfelelően fognak módosítani. Az év során beszerzésre kerülő új hálózati személyeknek a kiképzési és ellenőrzési tervét elkészítik. Értékelik az alternatív csoportok körében folyó hálózatépítő munkát.

Az osztály hálózatépítő feladatai a következők voltak: a tervidőszak alatt 31 fő beszerzését tervezték végrehajtani, illetve a B-alosztály elhárítási területén 4 SZT-tiszt státuszára javaslatot tesznek.

A K- és T-lakások ellenőrzése és szervezése tekintetében, a „Prímás” fedőnevű K-lakás cseréjére javaslatot tesznek. A „Duna” fedőnevű T-lakás helyett új lakást szerveznek. A „Dió” fedőnevű K-lakás ellenőrzését végrehajtják.

Az önkéntes segítők felhasználásával kapcsolatos feladatokban a megelőző munkájuk során rendszeresen igénybe vett önkéntes rendőri csoportokat továbbra is felhasználják, az éves továbbképzésükhöz segítséget nyújtanak.

A jóváhagyott ütemtervnek megfelelően az 1989. évi bevonulási riadó gyakorlását november második hetében reggel 4-5 óra között végrehajtják. A tervezett minősítéseket elkészítik. Az állomány feladatainak eredményes végrehajtása érdekében biztosítják az éves szakpolitikai oktatáson való részvételt, valamint az RBV és lögyakorlaton való megjelenést. Továbbra is részt vesznek a belügyi jogpropaganda munkában, 15 fővel a belügyi osztályfőnöki órák megtartását biztosítják.

Hogy az 1989. januári tervekből mi valósult meg, illetve maga a BRFK állambiztonsági szerve hogyan értékelte ezt 1989 végén, azt megtudhatjuk a december 21-én készült jelentésükből.²⁶ „Szervünk az 1989. évi munkáját jóváhagyott munkaterv alapján végezte, mely kiegészült a megváltozott és folyamatosan változó operatív helyzetből adódó új követelményekhez igazított konkrét feladatokkal. A munkatervben rögzített, valamint a változások hatására meghatározott feladatok végrehajtására tett intézkedéseink eredményeként a célkitűzéseink döntő többsége teljesült.”²⁷ Kezdi a beszámoló jelentését dr. Stefán Géza rendőr alezredes, főkapitány-helyettes. Majd így folytatja: „Az 1988. májusi pártértekezletet követően felgyorsultak hazánkban a politikai, társadalmi, gazdasági reformfolyamatok, melyek hol konkrét jogszabályi változással, hol csak közvetetten voltak hatással, befolyással az állambiztonsági operatív helyzetre, ezáltal az operatív munkánkra is. A fenti folyamatok leginkább a fővárosban voltak észlelhetők, hiszen a változásokhoz kötődő rendezvények, demonstrációk, tüntetések stb. legnagyobb számban és résztvevőkkel a fővárosban zajlottak.”²⁸ Ezt követően 4 pontban összefoglalja azokat a körülményeket, amelyek a fennállt operatív helyzet kialakulásában, változásokban meghatározóak voltak. Az egyik elem a pártértekezleten meginduló reformfolyamat volt, melyet – szerintük – a demokrácia szélesítése, a nyíltság, a nyilvánosság, a szabad véleménynyilvánítás jellemez. Ez a folyamat tette lehetővé, hogy az MSZMP-től, a kormánytól – az ún. „hivatalostól” – eltérő nézeteket valló egyének, pártok, majd számtalan új politikai csoportosulás színre lépjen. Harmadikként az MSZMP pártértekezletén hozott határozatának gyakorlati megvalósulása a tervezettnél nagyobb mértékben felgyorsult, mivel az általa kezdeményezett változásokat az új politikai szerveződések – a maguk követeléseivel kiegészítve – is zászlójukra tűzték. Így negyedik pontként a megvalósulás érdekében kezdetben demonstratív akciókat, tüntetéseket szerveztek, majd június 16-át követően aktív résztvevőivé válnak a háromoldalú tárgyalásokon a konkrét jogalkotó és reformfolyamatokat, politikai változásokat hozó döntéseknek.

„A reformfolyamatok kiszélesítésével az alábbi fontos döntések születtek, melyek sok vonatkozásban új alapokra helyezték az operatív munkát: az alkotmány módosítása, a Magyar Köztársaság kikiáltása, a parlamenti demokráciát szolgáló új intézmények létrehozása, a párttörvény, a gyülekezési és egyesülési, valamint a választási törvény megalkotása, a Btk., Be. módosítása.”²⁹

Stefán Géza további beszámolója szerint a fenti politikai, társadalmi és jogalkotói folyamatok hatására a korábbi direkt pártpolitikai irányítás megszűnt.³⁰ „Ezzel viszont új feladatként jelentkezett számukra a biztonsági munkában az alkotmányos rend, a jogállamiság megteremtésének, a többpártrendszerű politikai felépítménynek, az új társadalmi modell békés úton történő létrehozásának elősegítése. **Ennek érdekében a feladatuk a továbbiakban az alkotmány- és törvényellenes tevékenységet folytató személyek felderítése. Cselekményük megelőzése, akadályozása, korlátozása, esetleges megszakítása.**”³¹

A nemzetgazdaság-védelem operatív helyzet változásának főbb jellemzőit 8 alpontban vázolta fel a BRFK helyettes vezetője, melyekből jelenleg öt alpont kerül ismertetésre, miszerint: tovább szélesedett a társadalmi és gazdasági nyitottságuk a legális érintkezés, információcsere és ezzel egyben az „ellenünk dolgozó titkosszol-

gálatok legális és illegális tevékenységének lehetősége”. Tovább nehezedtek az állambiztonsági, kémelhárítási munka feltételei, az ország ellen dolgozó speciális szervek titkosszolgálati tanulmányozó, beszerző és ügynöki tevékenysége, lehetőségeinek bővülésével szemben. „Tovább csökkent – meglátásuk szerint – az állambiztonsági szervek társadalmi tekintélye, az azzal szembeni segítőkészség és nőtt a legitimitásával, az intézkedéseivel szembeni fenntartás. Fokozódott az állambiztonsági tevékenységgel szembeni törvényességi igény. Nehezebbé, esetenként lehetetlenné vált a korábbi hivatalos, társadalmi kapcsolatrendszer útján történő információszerezés, operatív érdekvényesítés.”³² Továbbá fokozódott a titkosszolgálati információszerezés elsődleges fontossága, az információszerezés titkosságánál az operatív intézkedések mély konspiráltságának fontossága, illetve nőtt az esetleges dekonspiráció politikai és szakmai kockázata. Az operatív pozíciók létesítésében és működtetésében nőtt az anyagi érdekelttség szerepe, a kompromittáló adatok felhasználásának szükségessége. A jelentős változások mellett sem szűnt meg – inkább differenciálódott – jellegében és szerkezetében átalakult a nemzetgazdaság állambiztonsági, kémelhárítási veszélyeztetettsége.

Az értékelő jelentés második fejezete „az állambiztonsági megelőző és felderítőmunka” címet viseli. Ebben összefoglalták az osztályok és alosztályok elvégzett munkáit. Itt a Hírszerző önálló alosztály, a belső elhárító osztály, az önálló vizsgálati alosztály, az értékelő-, tájékoztató és nyilvántartó önálló alosztály, az operatív nyilvántartás és a T ügykezelést emelném ki.

A Hírszerző önálló alosztály az összefoglaló szerint „eredményes akciókat hajtott végre” bizonyos dokumentumok megszerzése érdekében. „Hálózati bázisukat, az össz-állambiztonsági igényeknek megfelelően foglalkoztatták. Növelték a nyugati országokba ösztöndíjasként kiutazók eligazítását, beszámoltatását, mely által bővült a lehetőségük a célobjektumok felderítésére, illetve az iparban hasznosítható műszaki-technikai megoldások megszerzésére, pontosítására. Szervünk szt-állományának külföldre történő utazásait folyamatosan figyelemmel kísérték, célobjektumba, illetve célszemélyhez történő utazás esetén konkrét hírigényt fogalmaztak meg. A hazai tippszemélyek kiválasztásánál – a változások alatt álló kül- és belpolitikai helyzet figyelembevételével – még nagyobb hangsúlyt helyeztek a külföldi intézményekkel, egyetemekkel szervezetszerű kapcsolatban álló személyekre.”³³

A belső elhárító osztály 1989. január 1-től feladatának tekintette, „hogy az új politikai szervezetekben, szerveződésekben, társadalmi csoportokban az alkotmány- és törvényellenes tevékenységet folytató személyeket felderítsük, tevékenységüket folyamatosan figyelemmel kísérjük. A rendelkezésünkre álló információkat elemeztük, értékeltük, és azok függvényében határoztuk meg az abból adódó feladatainkat. A jelenleg működő új politikai szerveződések közül 107 olyan csoportot regisztráltunk, melyek aktívan vagy ha csekély mértékben is, de befolyásolják a belpolitikai mozgásokat. E szervezetek közül 25 csoport egyes tagjainak – akik a szerveződő új pártokhoz csatlakoztak – (radikális szélsőséges politikai beállítottságuk, valamint alkotmány- és törvényellenes magatartásuk miatt) tevékenységét folyamatosan figyelemmel kísérjük. Így többek között: SZDSZ, Fidesz, MDF, FKgP, MSZDP, MSZDP Ifjúsági Szervezete, MFP, (M)POFOSZ, TIB, MNP, BZSBT, Inconnu Független Művészcsoport, Szolidaritás Munkacsoport, Radikális Párt, Magyar Október

Párt, Nemzeti Szocialista Párt, a baloldal szélsőségei stb. fővárosi ún. regionális szerveit.

Az új politikai szervezetek megalakulásának deklarálását követően az első időszakban Budapesten szervezték programismertető gyűléseiket, tájékoztatójukat, amelyeket szórólapokon és plakátokon tettek közzé. A szerveződések többsége eredményes működési területének elsősorban a lakóterületet tekinti, s támadja a hivatalos szervezetek munkahelyi jelenlétét és működését.

Az új politikai szerveződések az 1989-es év során 77 olyan, nagyobb jelentőségű rendezvényt tartottak, amelyre 50–70 000 fős tömeget tudtak megmozgatni. A korábbi egyházi elhárítás munkafelfogáson a jelenleg zajló politikai és társadalmi folyamatok lényegesen módosítottak. Jelentős fordulat állt be az egyházpolitikában. Megszűnt az Állami Egyházügyi Hivatal, törvényi lehetőség van a szerzetesrendek visszaállítására, a szerzetesi templomokat a világi papságtól a szerzetesek kapták vissza. A Jehova Tanúi szekta 1989-ben nyert legalitást, és bejegyzett felekezatként működik. Mindezek időleges megtorpanást keltettek az egyházon belül. A katolikus papság egy jelentős része távol tartja magát a politikai eseményektől, és a társadalmi folyamatok csendes szemlélőjévé vált. Az »egyházi szélsőségek« továbbra is a Bulányi György által vezetett bázisközösségi mozgalomba tömörülnek. Ismereteink szerint a katolikus papság elutasította a Magyar Politikai Foglyok Szövetségének megkeresését, és nem léptek a soraiba. A katolikus világi személyek számos politikai és társadalmi szervezetet, pártot, együletet hoztak létre (Kereszténydemokrata Néppárt, Kereszténydemokrata Párt, Magyar Cserkész Szövetség stb.). Ezek elsősorban politikai, társadalmi igényeket elégítenek ki, többségében lojálisak, de nem mentesen a szélsőségektől sem.

A biztonsági munkánkban a hagyományos »ifjúságvédelmi« felfogás is átértékelés alá esik, miután az operatív helyzet változásával a jövőben részfeladatként célszerűbb az »ifjúság területéről kiinduló törvényellenes tevékenység«-re hangolódni. Annak ellenére, hogy a közép- és felsőoktatási intézmények nem váltak a politikai csatározások színterévé, a diákok, illetve az oktatói gárda egy jelentős része tömegbázisul szolgál az új politikai és társadalmi mozgásoknak. Ez a kategória képezte a tüntetések, nagygyűlések »emberanyagát«. Tapasztalataink szerint a politikai szélsőségekre bizonyos visszafogó hatást is gyakoroltak. Kiemelt munkát folytattunk a fővárosi ún. politikai alvilága tekintetében: a perifériára szorult punkok, anarchisták, skinheadek, újfasiszták ellenőrzésében.

Az egyesülési törvény hatályba lépését követően a látókörünkben lévő, különnyilvántartásban szereplő személyek közül többen kiléptek a nyilvánosság elé, és elbarátuk támogatásával és aktív részvételével részérdekeket kifejező szövetségeket hoztak létre. (Recski Szövetség, Magyar Politikai Foglyok Szövetsége, Történelmi Igazságtétel Bizottság, valamint néhányan nacionalista töltettel aktivizálódtak az erdélyi magyarság érdekében.)

A társadalmi változások hatásaként számos, korábban jogilag minősített, illetve minősíthető cselekmény a demokratikus jogok függvényében (úgy mint: szabad véleménynyilvánítás, a gondolatok nyílt, írásos közlése) kikerült a büntetőjog hatásköre alól. Ennek következtében a rendkívüli események területén keletkezett ügyekben igen jelentős mértékű csökkenés következett be számszerűségében és esetiségében egyaránt. Az egyesülési jog érvényesítése – még a közelmúltban elfogadott

párttörvény hiányában is – fokozatosan átalakította egyszerű feldolgozó munkánkat, így azt a tárgyidőszakban differenciáltan, kiemelt és nem kiemelt ellenőrzési rendszerrel, a szakirányító szervekkel együttműködve, azok irányításával, a társzervekkel szoros kapcsolatban végeztük. Ennek megfelelően olyan jellegű előzetes ellenőrzést, illetve bizalmas nyomozást nem nyitottunk, ahol az elrendelés alapját az »ellenséges csoportosulás kezdeményezésének« gyanúja képezte. Egyértelművé vált, hogy a jövőben egyszerű feldolgozó munkát végezni csak az erőszakos cselekmények felderítésére, anarchista, szélsőbalos és -jobbos, valamint illegális politikai tevékenység megismerésére lehetséges.

Az operatív biztosítások: Az 1989. évi III. törvény (a gyülekezési jogról) új helyzetet teremtett Budapest köztéri rendezvényeinek operatív biztosításában. A tárgyidőszakban 145 bejelentett demonstrációra került sor a fővárosban. Az alapvető állampolgári joggá vált gyülekezési gyakorlat megvalósulásai a hagyományos rendőri és operatív biztosítási formákat nem tették sem indokolttá, sem lehetővé. Ennek következményeként 1989. június 1-től az intézkedéseink kizárólag arra irányultak, hogy a rendezvények kapcsán a kormányzati munkához, illetve a biztonsághoz szükséges információkat megszerezzük. Ennek érdekében a rendezvény elhatárolásának pillanatától a gyülekezés befejezéséig operatív erőinket és eszközeinket mozgósítottuk, és megszerveztük az adatok, ismeretek begyűjtését, hasznosítását. A szolgálattal szemben támasztott követelmények egyre sürgetőbbé tették hogy a korábbi módszereket megváltoztassuk, és feladatainkat e területen alaptevékenységünknek megfelelő módszerekkel és eszközökkel hajtsuk végre. A fentieknek megfelelően jelentősen növeltük a társadalmi kapcsolatok számát, nagyobb figyelmet fordítottunk hatékony mozgatásukra, irányításukra. Az ismétlődő helyszíneken (Vörösmarty tér, Kossuth tér, Hősök tere, Bem tér, Corvin köz, Batthyány-örökmécses, Budapest Kongresszusi Központ) operatív figyelőhelyeket létesítettünk. Fokoztuk a belső és külső konspirációt. Operatív tisztet személyes felderítésre csak a legszükségesebb esetben alkalmaztunk a megmozdulások helyszínén, ezt is kellő fedéssel és a konspirációs szabályok fokozott betartásával. Az operatív biztosítások során segítséget nyújtottak a BM III/III. Csoportfőnökség társosztályai. A kért ellenőrzéseket pontosan és gyorsan végezték el, az információk cseréje – megítélésünk szerint – zökkenőmentes volt. A köztéri rendezvények biztosítása mellett hasonló módon szükségessé vált a hazánkba látogató kormányfői delegációk biztosításának operatívabbá tétele is. Ennek érdekében növeltük a biztosítási útvonalakon meglévő operatív kapcsolataink számát, melynek következtében csökkent az operatív állomány nyílt igénybevétele, ezáltal a dekonspiráció veszélye. Megszüntettük azt a korábbi gyakorlatot, hogy a BM Kormányőrség részfeladatait operatív tisztjeink látták el (pl. objektumok átvizsgálása, őrzése). A módszerbeli változtatások következtében csökkent az állomány ez irányú leterheltsége és a biztosítási feladatok ellátásában eltöltött órák száma.³⁴

A vizsgálati önálló alosztálynál 1989-ben 9 bűnügyben került sor vizsgálati munkára, melyből kifolyólag 23 személyt vontak felelősségre. A bűnügyek számának a csökkenése több körülménnyel is összefüggött. Ezért a változó jogi és politikai „megítélésükkel összhangban” izgatás miatt 1989-ben nem indítottak büntetőeljárás

izgatás miatt. Hasonló okokból csökkent a „közösség megsértése” címén indított eljárások száma is. A Btk. 1990. január 1-től hatályba lépett módosítása szerint, a jogszabály kijátszásával a külföldön maradókat ellen a koordinációs bizottság döntése, illetve a Fővárosi Főügyészség iránymutatása alapján nyomozás elrendelésére nem került sor.

„A nyomozáselemlendéseink megalapozottak voltak, szükség szerint alkalmaztuk a feljelentéskiegészítést. Ezzel függ össze, hogy ez évben bűncselekmény, illetve bizonyíték hiányában történő nyomozás megszüntetésére nem került sor. Ugyancsak a vizsgálati munka megalapozottságára utal, hogy a Fővárosi Főügyészség ügyeinkben pótnyomozást nem rendelt el.

Alosztályunk átszervezés miatt 1989. október 1-től a BRFK Vizsgálati Osztály keretén belül működik.”³⁵

Az értékelő-, tájékoztató és nyilvántartó önálló alosztálynál az értékelő, elemző munka keretében – mellyel a vezetést segítették – rendszeresen előkészítették a főkapitány-helyettesi értekezleteket. A feladatok határidőre történő elvégzését figyelemmel kísérték, így konkrét napirend előadói voltak három témában. 1989 során 19 előterjesztést, véleményezést készítettek a BM III. Főcsoportfőnökség és a BRFK részére. Felmérést követően öt főkapitány-helyettesi intézkedést és két körlevelet készítettek.

A 0018/1975. BM. számú parancs alapján előzetes ellenőrzés és bizalmas nyomozás nyitásánál, hosszabbításánál, lezárásánál összesen 154 kódanyagot készítettek és felterjesztettek a BM szakirányító szerveihez. A BM III/II-II. Osztálynak 334 információt felterjesztettek, melyből egyetemes kémelhárítási értékű 9, állambiztonsági értékű 33, helyi értékű 203, illetve nem azonosítható 8 darab volt.³⁶

A BRFK állambiztonsági szervénél keletkezett operatív információkból 974-et terjesztettek fel az állambiztonsági miniszterhelyettesi napi operatív információs jelentésbe, melyből 295 információt (30,3%) felhasználtak.³⁷ A főkapitány-helyettes felhívta a figyelmet arra, hogy a napi jelentőrendszer további hatékonysága érdekében szükséges átdolgozni a 22/1978. BM. sz. parancsot, mivel a benne szereplő kategóriák, a felterjesztés, a feldolgozás módja, az adattárolás, az információ hasznosítása jelenleg, a parancsban leírtak alapján már nem megfelelő a NOIJ rendszerrel szembeni követelményeknek.

Az operatív nyilvántartásból a BRFK állambiztonsági osztálya 433 esetben priorált és adott véleményt a bűnügyi szervek részére.

A T ügykezelés (titkos ügykezelés) vonalán, a minősített iratok kezelését, irattározását az új, 7/1988. BMH számú parancsban kiadott Állambiztonsági Szervek Ügykezelési Szabályzata szerint elvégezték. Az Állambiztonsági Szerv ügyiratforgalma 1988. december 1. és 1989. december 1. között 15 063 ügyirat volt (7854 érkező, 7209 továbbított). Az 1988. évinél 408-cal kevesebb, valójában azonban az információcsökkenés ennél jóval több. Ennek az az oka, hogy az operatív értékű információk, tájékoztatók és átiratok száma nagymértékben csökkent, ám ugrásszerűen megnőtt a letelepülni kívánó jelentkezők ügyirata. 1988-ban 2619, 1989-ben ez már 3999 darab volt. A rosszindulatú bejelentések anyaga 1988-ban 215, 1989-ben 755 volt.

A jelentés harmadik nagy fejezete tárgyalja az operatív feldolgozó munkát, melynek során 23 bizalmas nyomozást, 28 előzetes ellenőrzést folytatott a BRFK III/III. osztály. 1989-ben az F-dossziés személyek száma csökkent, 137 fő ellenőrzése volt ekkor folyamatban. A bizalmas nyomozások és előzetes ellenőrzések végrehajtása során alkalmazott operatív technikai eszközök, rendszabályok elrendelését, alkalmazásuk szükségességét felülvizsgálták. A továbbiakban csak azokban az ügyekben kértek további alkalmazást, amelyeknél a rendszabályok hatékonyan, célirányosan segítették a feldolgozást.³⁸

A negyedik fejezet a hálózati munkát tárgyalja, amelyből megtudható, hogy 1989-ben 24 személyt szervezett be a BRFK III/III. osztály³⁹. „Az új beszerzésekkel létrejött bázisunk felhasználásában, foglalkoztatásában a legfontosabb aktuális feladatokra összpontosítottunk. A hálózati munkára vonatkozó jelenleg hatályos parancsok a mai operatív helyzetnek már nem felelnek meg. Az információs igény, a politikai események gyors változásával a hálózati munka gyakorlata nem tudott lépést tartani. A jelenlegi új politikai, társadalmi folyamatok a hálózat tagjait sok esetben elbizonytalanították. Egyre kevésbé dominál a hazafias alap, egzisztenciális okokból előtérbe kerülnek az anyagi követelések. A nehézségek ellenére a minőségibb, racionálisabb munkát helyeztük előtérbe. A gyakorlat igazolta, hogy a tevékenységi kör megváltoztatásával, kapcsolataink érdeklődési körébe tartozó feladatok meghatározásával eredményesebbé vált a foglalkoztatás. Növeltük az új típusú politikai szerveződésekben felderítő tevékenységet folytató hálózatok számát. Frekvenciát pozícióban lévő kapcsolatokon keresztül az egyes szervezetek szélsőséges törekvéseit tompítani tudtuk. Fő feladatunknak tekintjük a hálózati bázis minőségi összetételének javítását, az alkotmányvédelem és a jogállamiság kialakításához szükséges feltételek sajátos eszközeinkkel, módszereinkkel való biztosítását. (...) Hálózaton kívüli kapcsolatok közül a jövőben kiemelt szerepet szánunk a társadalmi kapcsolatoknak. Ez az operatív erő a titkosszolgálati jelleg erősödésével felértékelődhet, többségében közel azonos értékűvé válhat a szervezetszerű együttműködésbe bevont kapcsolatainkéval. SZT-állományunkat 4 fő kinevezésével növeltük. Képzésüket, eligazításukat, tájékoztatásukat folyamatosan végrehajtottuk.”⁴⁰

Fontos még beszámolni a BRFK III/III. osztállyal együttműködő más osztályokról, alosztályokról. Az információk gyors, szakszerű naprakész jellegével megpróbálták elősegíteni az állambiztonsági feladatok végrehajtását. Jó és hatékony volt az együttműködés a BM III/1-B önálló alosztállyal, a III/II., III/III. csoportfőnökség szakirányító osztályaival, konkrét ügyekben pedig a megyei III/II. osztályokkal. A Pest megyei RFK Állambiztonsági Szervével az együttműködési megállapodásuk szerint, közösen tartották a vezetői értekezletet. A BRFK rendőri szerveivel való együttműködés, a belsős területen leszűkült. A köztéri rendezvények biztosítása és egyéb biztosítási feladatok ellátása kapcsán a BRFK Közbiztonsági Osztályával naprakész az előkészítő, koordináló munka és az információcsere.

A BRFK állambiztonsági szervének munkabeszámolója – mely az állambiztonsági miniszterhelyettes számára készült – az 1989-es évet sajátosan, egyféle olvasatban mutatják be, de információt kapunk azokról a történésekről, ügyekről, változásokról,

ról, amelyek befolyásolták a szerv működését és az ott dolgozó személyek pályájának alakulását.

A rendszerváltás évében keletkezett állambiztonsági „beszámolókról” találóan fogalmazott Takács Tibor, hogy „Az állambiztonsági szövegek által létrehozott 1989-ben inkább csak a viszonyok változtak, semmint a rendszer. A jelentések a pártállamból egy „alkotmányos” jogállamba, egy többpártrendszerű demokráciába való „békés átmenet” textuális reprezentációi: illeszkednek a normál ügymenet szerint készített munkabeszámoló sorába, azaz egy korábbról adott mintát követnek, ám tetten érhető bennük az igyekezet a megváltozott körülményekhez való nyelvi igazodásra is. Ezt a hagyományos nyelvi protokoll java részének érintetlenül hagyásával, az állambiztonsági szókészlet, szótár részbeni lecserélésével próbálták elérni.”⁴¹

JEGYZETEK

- 1 Állambiztonság Szolgálatok Történeti Levéltára 2.7.1. BRFK 1989. 12. doboz; 13. doboz. A jelentések bemutatása, összegezése egy nagyobb munka része lesz, jelen kereteket ez túlfeszítené.
- 2 A szervezeti felépítésekről bővebben: Cseh Gergő Bendegúz: A magyarországi állambiztonsági szervek intézménytörténeti vázlata, 1945–1990. In: Trezor 1. A Történeti Hivatal évkönyve 1999. szerk. Gyarmati György. Budapest, 1999.; Müller Rolf – Takács Tibor (szerk.): Szigorúan titkos '89. A magyar állambiztonsági szervek munkabeszámolói. L'Harmattan, 2010.
- 3 Müller – Takács, 2010. 12.
- 4 Lásd bővebben: Müller Rolf: Napi Operatív Információs Jelentések, 1979–1989. In: Trezor 1. a Történeti Hivatal Évkönyve 1999. szerk.: Gyarmati György. Budapest, 1999. 251–284.
- 5 Müller, 1999. 251.
- 6 ÁBTL 4.2. II. 32. d. 1978. szeptember 21-én kelt 22/1978. sz. belügyminiszteri parancs, az állambiztonsági tájékoztató rendszer továbbfejlesztéséről.
- 7 Müller, 1999. 252.
- 8 Müller, 1999. 253.
- 9 K/3 – a NOIJ-ban a postai küldeményeknek operatív ellenőrzésére alkalmazott kód.
- 10 TA – a NOIJ-ban a telefonlehallgatásokra alkalmazott jelölés.
- 11 TE – a szobahallgatásra használt kód a NOIJ-ban.
- 12 LBE – lakossági bejelentésre alkalmazott jelzés a NOIJ-ban.
- 13 AK – alkalmi operatív kapcsolat megnevezésére használt kód a NOIJ-ban.
- 14 TK – a NOIJ-ban a társadalmi kapcsolatra alkalmazott kód.
- 15 ASZA – az Állambiztonsági tisztek megállapításainak és értesüléseinek jelölésére szolgáló kód a NOIJ-ban.
ATA – az SZT és a T állomány jelölésére szolgáló kód a NOIJ-ban. EHÖ – a határőr szervek jelölésére használt kód. EHÖF – a határőr-felderítés jelölésére alkalmazott kód a NOIJ-ban. EMŐ – Munkás-
őrség kódja a NOIJ-ban. ER – a rendőri szervek jelölésére használt kód a NOIJ-ban.
- 16 HK – hivatalos kapcsolat jelölése a NOIJ-ban. Hivatalos kapcsolatnak nevezik azt a személyt, aki az adott területen, vonalon vagy objektumban betöltött vezetői munkakörénél fogva segíti az állambiztonsági szervek munkáját.
HMB – titkos megbízott jelölése a NOIJ-ban. Az állambiztonsági hálózatnak az a tagja, aki elvi meggyőződésből vett részt a titkos együttműködésben.
HMT – titkos munkatárs jelentése a NOIJ-ban. A titkos munkatárs az állambiztonsági szervek hálózatának legmegbízhatóbb tagja, aki elvi meggyőződésből, kezdeményezőleg vett részt a titkos együttműködésben és bonyolult hálózati feladatok elvégzésére is alkalmas.
HÜ – az ügynök megnevezése a NOIJ-ban. Ügynök az a hálózati személy, aki az állambiztonsági szerv birtokában lévő terhelő vagy kompromittáló adatok hatására, vagy anyagi érdekeltség miatt részt vesz a titkos együttműködésben.

- 17 Bizalmas nyomozás: a bűncselekményre utaló tevékenység vagy mulasztás bizonyítására, illetve cáfolására alkalmas adatok megszerzésével biztosítja a bűncselekmény megelőzését, akadályozását, korlátozását, operatív megszakítását, a büntetőeljárás kezdeményezését, vagy kizáró okok esetében a bizalmas nyomozás megszüntetését.
- 18 Ez az 1989. januári munkatervben is olvasható.
- 19 A munkatervet 1989. január 9-i keltezéssel készítették el, Cirkos Tibor rendőr alezredes, osztályvezető aláírásával, mely munkatervet Récsey Róbert rendőr ezredes, főkapitány-helyettes jóváhagyott. Nyilvántartási száma: 415-8/1989.
- 20 ÁBTL I.II.6. 7. d. 113.
- 21 ÁBTL I.II.6. 7. d. 117.
- 22 ÁBTL I.II.6. 7. d. 119.
- 23 A bizalmas nyomozást 1988. május 23-án nyitották meg.
- 24 Megjegyezték a végére, „hogy intézkedéseik végeredményeit értékelik.”
- 25 ÁBTL I.II.6. 7. d. 124.
- 26 A teljes jelentés szövegét lásd: Müller – Takács, 2010. 147-170. Eredeti: ÁBTL I.II.I. 45. d.
- 27 Uo. 147.
- 28 Uo. „A főváros állambiztonsági operatív helyzetének főbb jellemzői” címet viselő első fejezet az értékelésben.
- 29 Uo. 148. Az országgyűlés 1989. december 18-án fogadta el a büntetőeljárás törvény módosításáról szóló 1989. évi LV. törvényt.
- 30 Ezt a módosított alkotmány is deklarálta.
- 31 Uo. 148.
- 32 Uo. 148-149.
- 33 Uo. 149.
- 34 Uo. 155-158.
- 35 Uo. 158.
- 36 Uo. 159.
- 37 1988-ban 994 információból 277-et, azaz 27,9%-ot használtak fel.
- 38 Uo. 161.
- 39 1989. januári munkatervben 31 személy volt előzetesen a beszervezendőők száma.
- 40 Uo. 162.
- 41 Müller – Takács, 2010. 39.